

МІНІСТЕРСТВО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ
Петро Аполлонович

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОГОСПОДАР-
СЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ /НА МАТЕРІАЛАХ БУРЯКОСІЙНИХ
ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ/

Спеціальність 08.00.06 -
Економіка, планування, організація управління
народним господарством та його галузями /сіль-
ське господарство/

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук

Київ - 1993

С/б 26. 7. 93

Робота виконана в Інституті цукрових буряків Української академії аграрних наук

Науковий керівник:

кандидат економічних наук
Піркин Володимир Іванович

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук,
професор
Моостян Пилип Омелянович

кандидат економічних наук
Малік Микола Йосипович

Провідна організація:

Білоцерківський сільсько-
господарський інститут
ім. П.А.Погребняка

Захист дисертації відбудеться "25" Березня 1993 р.
о 14 год. на засіданні спеціалізованої ради Д.120.71.08.
в Українському Державному аграрному університеті за адресою:
152041, Київ - 41, вул. Героїв Оборони, 11, учбовий корпус 10,
аудиторія 412.

Просимо прийняти участь у роботі спеціалізованої ради або надіслати Ваш відгук на автореферат у 2-х примірниках, завірених печаткою, на адресу: 252041, Київ - 41, вул. Героїв Оборони, 15, сектор захисту дисертацій.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці університету

Автореферат розісланий "23" лютого 1993 р.

Учений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук

В.К.Савчук

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00825876 (-)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ДВ - 26. 791

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останні роки у сільському господарстві України відбуваються значні зміни. Реальністю стає багатоукладність економіки. У ході перебудови виробничих відносин і господарського механізму формуються шляхи заміни планово-розподільної системи господарювання, яка базується переважно на державній власності; на демократичну систему, засновану на різних формах власності. Посилений пошук раціональних форм організації виробництва, праці й управління відбувається в АПК на основі оренди, кооперації, роздержавлення і приватизації майна.

Сьогодні господарське формування проводиться у двох напрямках: на рівні виробничих колективів і підприємств. До перших належать підрядні та орендні підрозділи /загони, бригади, ланки/, внутрішньогосподарські кооперативи, реформування колективної власності в паєове володіння, самостійні селянські /фермерські/ господарства, особисті підсобні господарства працівників колгоспів і радгоспів; до других - агрофірма, асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств, акціонерні товариства, самостійні кооперативи та інші.

У зв'язку з цим, дослідження процесів реформування відносин власності, розвитку оренди і кооперації, форм господарювання, визначення і наукове обґрунтування перспектив їх розвитку є винятково актуальним.

Теоретичні й практичні аспекти даної проблеми знайшли відображення у працях В.Г. Андрійчука, В.Ф. Вавмачнікова, П.Г. Буніча, П.І. Гайдуцького, О.В. Крисального, В.К. Копача, О.М. Омищенко, О.І. Охашкіна, О.М. Юрай, В.В. Юрчишина та інших учених-економістів. Проте ряд питань організації орендно-кооперативних формувань потребують нових підходів до пошуку шляхів їх подальшого розвитку. Недостатньо повно розроблені методичні аспекти відносин розподілу на рівні сільськогосподарських підприємств. Внутрішньогосподарські економічні відносини в більшості колгоспів і радгоспів зберігають прихильність до планово-розподільного господарювання, що в значній мірі гальмує перехід до нових відносин власності.

З переходом до ринкової системи господарювання актуальність цих питань зростає. Необхідність пошуку оптимального вирішення відмічених проблем розвитку економічних відносин у сільськогоспо-

дарських підприємствах зумовили вибір теми дослідження, її актуальність, визначили ціль та основні напрями роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження та науковий аналіз стану економічних відносин у сільськогосподарських підприємствах, визначення подальшого напрямку їх розвитку, розробка методичних підходів та організаційно-економічної побудови нових форм господарювання в умовах переходу до ринкової економіки.

Для досягнення даної мети автор поставив перед собою такі завдання:

- розглянути теоретичні й методологічні основи розвитку економічних відносин і особливості їх вираження у сучасному сільському господарстві;
- розкрити основні тенденції розвитку нових форм господарювання в умовах переходу до ринкових відносин та запропонувати їх класифікацію;
- дати оцінку діючим формам організації виробництва в бурякосійних господарствах та системі відносин розподілу в них;
- проаналізувати напрями реформування відносин власності у сільському господарстві;
- дослідити шляхи організаційно-економічної перебудови сільськогосподарських підприємств;
- вивчити та внести пропозиції по вдосконаленню організації паввання власності в колгоспах;
- дослідити особливості розвитку селянських /фермерських/ господарств.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є внутрішньогосподарські економічні відносини сільськогосподарських підприємств. Об'єктом дослідження вибрані бурякосійні колгоспи Хмельницької, Київської, Івано-Франківської та інших областей України, які впроваджують нові організаційно-економічні форми господарювання.

Методологія та методика досліджень. Методологічною основою проведеного дослідження є положення економічної теорії.

У процесі дослідження проблем розвитку економічних відносин у сільськогосподарських підприємствах вивчалися праці вітчизняних та зарубіжних учених-економістів з цих питань, нормативні та законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій і

семинарів, рекомендації по організації орендно-кооперативних відносин у сільському господарстві науково-дослідних закладів.

При проведенні досліджень використовувались такі методи, як: монографічний, абстрактно-логічний, метод порівняльного аналізу, узагальнюючих економічних показників та інші.

Наукова новизна та теоретична цінність роботи. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що це одне з перших комплексних досліджень стану економічних відносин у буржуйських господарствах в умовах переходу до ринкової економіки.

У дисертаційній роботі проведений науковий аналіз стану розвитку кооперації та оренди у сільському господарстві, виявлено причини, які стримують їх розвиток. На основі комплексного вивчення питань підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва визначені методичні підходи до роздержавлення і приватизації власності, досліджено існуючі форми організації праці та господарювання /ланки, бригади, внутрішньогосподарський орендний підряд і кооперація/ і запропоновано більш ефективні в умовах переходу до ринкової економіки форми /асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств, акціонерні товариства і т.і./.

Розроблена деталізована система розподілу доходів, система договірних відносин. У роботі визначені методичні підходи щодо організації павнання власності у колгоспах, запропоновані методи розподілу доходів по майнових видах паїв.

Теоретична цінність роботи полягає у визначенні економічної суті оренди і кооперації та їх місця у розвитку виробничих відносин, змін відносин власності, у вивченні основних тенденцій розвитку нових форм господарювання та перебудові відносин розподілу в них.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання розроблених рекомендацій по реалізації заходів організаційно-економічної перебудови сільськогосподарських підприємств з орієнтацією їх на ринкові умови функціонування.

Окремі висновки і пропозиції претендента на здобуття наукового ступеня, викладені в дисертації, впроваджені у колгоспі ім. Комінтерна Шепетівського району Хмельницької області при павнанні власності та реформуванні внутрішньогосподарських виробничо-економічних відносин. Розробки автора ухвалені Шепетівським районним управлінням сільського господарства та рекомендовані для викорис-

тання в інших господарствах.

На захист виносяться:

- пропозиції по створенню на основі існуючих колгоспів /радгоспів/ принципово нових форм господарств: асоціацій кооперативів і селянських /фермерських/ господарств, акціонерних товариств, виробничих кооперативів /колективних господарств/, фермерських господарств і їх асоціацій;
- обґрунтована система регулювання економічних відносин в умовах об'єднання вільних товаровиробників-власників /кооперативів, фермерських господарств/;
- модель асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств;
- система розподілу доходів та договірних відносин в асоціації;
- методичні підходи щодо організації пакування власності в колгоспах;
- пропозиції подальшого розвитку і становлення селянських /фермерських/ господарств.

Апробація результатів досліджень. Дисертація підготовлена в Інституті цукрових буряків Української академії аграрних наук у відповідності з планом науково-дослідних робіт відділу економіки бурякового виробництва і є складовою частиною теми: "Форми організації виробництва та матеріального стимулювання в буряко-сієйних господарствах" /Державний реєстраційний № 0188 00 053128/.

Основні положення дисертації оскваленті на науково-технічній раді та конференції працівників сільського господарства Шепетівського району по темі: "Приватизація та реорганізація колгоспів і радгоспів у колективні господарства", що відбулась у березні 1992 року. По результатах досліджень внесено ряд рекомендацій і пропозицій Шепетівському управлінню сільського господарства. Деякі результати досліджень і положення дисертаційної роботи викладені в тезах доповідей науково-практичних конференцій.

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 6 праць загальним обсягом 2,4 друкованих аркуша, які в цілому відображають загальний зміст дослідження.

Структура роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної лі-

тератури, що має 156 найменувань, та 6 додатків. Робота викладена на 155 сторінках машинописного тексту, включає 16 таблиць і 2 схеми.

У вступі обгрунтована актуальність вибраної теми дослідження, визначені його мета та завдання, предмет і об'єкт, розглянуті методологія та методика дослідження, викладена наукова новизна та практична цінність одержаних результатів.

У першому розділі - "Теоретичні і методологічні основи розвитку економічних відносин та нових форм господарювання у сільському господарстві" розглядаються питання розвитку орендно-кооперативних відносин, обгрунтовується їх економічна сутність. Запропонована класифікація виробничих формувань, показано значення відносин розподілу в нових умовах господарювання.

У другому розділі - "Форми організації виробництва і відносини розподілу" - досліджені особливості діючих форм організації виробництва у бурякозайних господарствах, система відносин розподілу та економічний механізм їх функціонування.

У третьому розділі - "Вдосконалення економічних відносин у нових умовах господарювання" - розглянуті питання роздержавлення і приватизації, розвитку земельних відносин у сільському господарстві. Показані недоліки механізму реалізації внутрішньогосподарських економічних відносин, який застосовується в реформованих господарствах, запропонована модель асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств. Досліджені процеси розвитку павання власності в колгоспах і перспективи отановлення фермерських господарств.

У висновках - узагальнені результати досліджень і систематизовані основні висновки та пропозиції.

2. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇХ КОРОТКЕ ОБГРУНТУВАННЯ

2.1. Дослідження соціально-економічних змін, які відбуваються в аграрному секторі АПК України показує, що в умовах формування багатууладної економіки першочергове значення надається розвитку виробничих відносин, а в них відносин власності. Вирішення цього завдання може бути досягнуто шляхом вдосконалення кооперативних і орендних відносин у сільськогосподарських підприємствах.

Фундаментальні положення відомих учених-економістів О.М. Анциферова, М.І. Туган-Барановського, О.В. Чаянова, М.Я. Кондратьєва про кооперацію сільськогосподарських товаровиробників як основу процвітання аграрної сфери витримали жорстку перевірку часом, широко застосовуються в усіх розвинених країнах і повинні бути використані для прискорення аграрної реформи. У питанні розвитку різних форм кооперації на сучасному етапі більшість економістів сходиться на думці про необхідність насамперед кооперації праці у первинних трудових колективах. Тому в рамках одного підприємства одночасно можуть успішно існувати різні організаційні форми - кооперативи, спілки, орендні підрозділи і фермерські господарства. При цьому доцільні моделі побудови первинних виробничих підрозділів, кожен з яких діє як повністю самостійна одиниця господарювання.

Виділення із суспільного сільськогосподарського виробництва приватного укладу в умовах наростаючого дефіциту засобів виробництва диктує назрівачу в АПК України необхідність у цілотної, з складною структурою, кооперативній системі. При цьому розвиток первинної кооперації і кооперативних відносин потребує реорганізації існуючих структур у сільському господарстві та в усьому АПК побудованих по принципу горизонтальної концентрації та створення нових організаційних формувань по принципу вертикальної концентрації. Цей процес повинен проходити шляхом об'єднання в союзи кооперативів: по виробництву продукції, її транспортуванню, переробці, реалізації, науково-технічному і управлінському обслуговуванню.

2.2. Дослідження економічної суті оренди, аналіз її основних форм і видів дозволє зробити висновок про те, що в нашій країні найбільш розповсюджена виробнича оренда /внутрішньогосподарський орендний підряд/, яка є специфічною формою проявлення орендних відносин і не має аналогів у світовому досвіді сільськогосподарського виробництва. Орендний підряд слід розглядати як перехідний етап до оренди, де поєднані принципи підряду та оренди.

У світовій практиці орендні відносини різноманітні. В умовах розвинутої ринкової економіки переважають форми вільна, класична оренда та її основні види: оренда-прокат, оренда-лізинг і оренда підприємств. Це підтверджується і досвідом реалізації орендних відносин в економічно розвинених країнах.

Особливу увагу привертає процес приватизації засобів виробництва через оренду.

2.3. Основними виробниками сільськогосподарської продукції є і залишаються на найближчі роки колгоспи і радгоспи. Перетворення їх у сукупність нових підприємницьких структур відповідних ринковим умовам, повинно проходити поступовим еволюційним шляхом. У той же час зволікання з реформуванням може призвести до повного розвалу колгоспів і радгоспів, різкому зниженню виробництва.

Зміна відносин власності зумовлює необхідність перетворення існуючих та створення на їх основі принципово нових організаційно-правових форм господарювання в АПК, які базуються на колективній, приватній, державній та змішаній формах власності.

У таблиці I запропонована класифікація виробничих формувань - існуючих та перспективних - при різних формах власності на засоби виробництва.

2.4. Розвиток різних форм власності і форм господарювання, створення ринку робочої сили передбачає суттєві зміни відносин розподілу у сільському господарстві.

Із зменшення частки виплат через суспільні фонди споживання основним джерелом доходів працівників повинна стати заробітна плата, куди у відповідності з вартістю робочої сили включаються витрати на медичнське обслуговування, освіту та інші послуги. Доходи по результатах праці повинні бути достатніми для задоволення життєвих потреб на суспільно нормальному рівні.

Суттєве значення при формуванні доходів має відношення виробника до власності, тобто він є власником чи найманим робітником. Тому нова система розподілу доходів мусить враховувати не тільки виплати по трудовому внеску, а й розподіл на власність, тобто по майнових та інших видах паїв і акцій.

Для всіх форм господарювання в основу необхідно покласти єдиний принцип розподілу доходу - після сплати установлених законодавством податків залишковий дохід є власністю виробників, вони ж і розпоряджаються ним самостійно.

2.5. Дослідженнями по виявленню тенденцій розвитку нових форм господарювання встановлено, що в існуючих бурякосійних господарствах дедалі більшого поширення набуває внутрішньогосподарська перебудова економічних відносин шляхом створення на кооперативних засадах орендних колективів та первинних кооперативів.

Масове застосування в господарствах орендних відносин не дало значного збільшення виробництва сільськогосподарської про-

Класифікація виробничих формувань у сільському господарстві

Форми власності	Форми господарювання	Система /спосіб/ управління	
		Макрорівень /держава-підприємство/ во/	Мікрорівень /підприємство-під- розділ/
Колективна: колективна не пайова колективно-пайова	Колгоспи Колективні господарства, пайові товариства селян, асоціації кооперативів та інші	Система договорів, оподаткування доходів згідно із законодавством	Система внутрішньогосподарських договорів
Приватна, можлива оренда землі, майна	Селянські /фермерські/ та особисті підсобні господарства, інші приватні підприємства	Оподаткування згідно із законодавством	Рішення власника
Державна	Радгоспи, державні підприємства збереження яких обумовлено перспективними інтересами галузі, держави	Держзамовлення, оподаткування згідно із законодавством	Система внутрішньогосподарських договорів
Змішана: державна з визначенням приватного пая /акції/ колективно-пайова та приватна	Акціонерні підприємства, агрофірми, агрокомбінати, аграрно-кооперативні господарства й інші Асоціації кооперативів і селянських господарств, інші об'єкти виробників	Доля держзамовлення, система договорів та оподаткування згідно із законодавством Оподаткування згідно із законодавством	Система договорів Взаємовідносини партнерські на основі договорів
Державна або колгоспно-кооперативна на умовах договору	Внутрішньогосподарські орендно-кооперативні формування		Система внутрішньогосподарських договорів, цін, відрахувань на утримання підрозділів соціально-побутового обслуговування і т.д.

дукції. Хоча масштаби "орендизації" в ряді областей і районів України були досить значними. Наприклад, на кінець 1991 року в господарствах Хмельницької області із 602 внутрішньогосподарських підприємств 271 /45 %/ працювали на орендному підприємстві.

Однак, економічний механізм реалізації внутрішньогосподарського орендного підприємства, по суті є госпрозрахунковим. Через існуючу систему орендних платежів і ціни в орендарів вилучається значна частина прибутку від господарської діяльності, а також джерела відтворення основних засобів. При цьому в розпорядженні колективів у вигляді госпрозрахункового доходу часто залишається тільки фонд оплати праці і сума економії від матеріально-технічних засобів.

Внаслідок цього стався підміна оренди як форми трансформації суспільної власності звичайним розподільним механізмом, який має віддалене відношення до власності. Проте багато колективів, працюючи в умовах орендного підприємства, добивались значних успіхів, хоча форми організації економічних відносин у них різні і недостатньо відпрацьовані. Про ефективність орендного підприємства в буряківництві колгоспу "Перемога" овідчать дані таблиці 2.

Таблиця 2

Економічна ефективність орендного підприємства в буряківництві колгоспу "Перемога" Шепетівського району Хмельницької області в 1991 р.

Показники	По господарству	По орендному колективу
Площа посіву цукрових буряків, га	195	72
Урожайність, ц/га	269	291
Валовий збір, т	5245	2095
Середня ціна реалізації I ц, крб.	11,15	11,15
Виручка від реалізації, тис. крб.	584,8	233,6
Собівартість I ц, крб.	3000	3245
Вироблено продукції на одного працівника, крб.	8532	9670
Середня оплата праці одного працівника, крб.	3895	4470

Розвиток первинних кооперативів також не дозволяє позбутись усіх недоліків, властивих внутрішньогосподарському орендному підприємству.

Подібні формування можна тільки умовно назвати кооперативними, так як в даному випадку присутня тільки первинна кооперація, яка не супроводжується зміною форм власності.

У рамках окремих колгоспів і радгоспів, які освоїли внутрішньогосподарські орендні відносини, інколи створюються виробничі кооперативи, що мають власний рахунок у банку, використовують кредити. Проте і вони мають обмежену господарську самостійність, знаходяться в залежності від базового господарства з питань матеріально-технічного забезпечення, зв'язані з адміністрацією договорами.

До цього часу в більшості бурякосійних господарств зберігається бригадна та ланкова форма організації праці, яка, безумовно, застаріла і не відповідає сучасним умовам розвитку виробничих відносин, проте викликає інтерес з точки зору створення на їх основі самостійних виробничих колективів-кооперативів і фермерських господарств.

2.6. Суть процесів реформування власності у сільському господарстві зводиться до роздержавлення і приватизації основних засобів виробництва, встановлення нових земельних відносин. Основний спосіб приватизації на селі - безплатна передача засобів виробництва всім працюючим і пенсіонерам.

Під приватизацією колгоспів, виходячи з кооперативної суті їх утворення, розуміється персоніфікація /розподіл/ колективної власності між працівниками у відповідності з їх трудовим внеском та одержання у власність частини майна. Для радгоспів, як державних підприємств, визначені такі способи приватизації: викуп майна зданого в оренду державного підприємства, викуп майна підприємства або його часток /акцій, паїв/ на аукціоні, за конкурсом та іншими способами, що передбачають конкуренцію покупців. Проте, враховуючи низькі потенційні викупні можливості їх працівників, вкрай несприятливий віковий склад, велике відставання багатих сіл щодо соціального розвитку, вважаємо, що майно радгоспів необхідно приватизувати по тих принципах, які визначені для колгоспів.

У дисертаційній роботі обгрунтовано висновок про те, що приватизація власності у сільському господарстві без одночасного перетворення колгоспів: і радгоспів у нові організаційні структури /асоціації кооперативів і селянських господарств, малі підприємства, кооперативи, фермерські господарства і т.і./ не змінить існуючих у господарствах економічних відносин, тому що пропонується різними економістами механізм реалізації пайових відносин не може забезпечити селянину можливість відчутти себе

господарем засобів виробництва і результатів праці, володіння працівниками пайовим фондом, як і одержання дивідендів, носить знеособлену форму, так як володіють і розпоряджаються всім господарством загальні збори пайовиків.

2.7. Дослідження процесів реформування існуючих сільськогосподарських підприємств, вивчення юридичного статусу нових форм господарювання дозволило визначити основні напрями їх організаційно-правової перебудови, тобто:

- реформування господарства у виробничий кооператив /колективне господарство/;
- створення на основі підприємства асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств;
- реформування господарства в акціонерне товариство;
- створення на основі підприємства асоціації селянських /фермерських/ господарств;
- оренда підприємства з наступним викупом.

Напрямок реформування вибирається колективом на добровільній основі.

Аналіз стану економічних відносин у реформованих господарствах показує, що внутрішньогосподарський механізм функціонування більшості підприємств майже не змінився, змінюється лише назва без будь-якої суттєвої реорганізації виробничих відносин. У господарствах проведена тільки приватизація власності на пайовій основі.

Недоліком також є те, що процес купівлі-продажу на рівні підприємства часто супроводжується встановленням двох рівнів торгівлі і відповідних їм двом системам цін. Це не сприяє розвитку ринкових відносин, ставить виробничі колективи у повну залежність від керівництва підприємством.

Тому перш за все потрібно визначити статус первинних виробничих підрозділів, передбачити рівнозначність і рівноправність їх діяльності нарівні з сільськогосподарським підприємством. У таких умовах кооперативи та інші підрозділи по характеру своєї діяльності і відношенню до засобів виробництва максимально наблизяться до вільних підприємницьких формувань.

В цих умовах особливого значення набуває першочергове вирішення системи організаційно-економічних і соціальних заходів, спрямованих на розвиток проблеми власності на землю, інші засоби виробництва, вироблену продукцію і дохід, а на цій основі розвиток товарно-грошових відносин, наділення селянина правом

повної господарської та економічної самостійності.

2.8. У перехідний до ринку період основною формою організації виробництва у сільському господарстві, яка задовольнить інтереси і потреби всіх працюючих, може стати асоціація /союз/ кооперативів і селянських /фермерських/ господарств.

У роботі обґрунтована доцільність трансформування колгоспів і радгоспів у союзи рівноправних товаровиробників-власників, що дозволить поєднати достоїнства великого виробництва з перевагами дрібногруппової та індивідуальної форми організації праці. Суть системи в тому, що вертикальні зв'язки замінюються горизонтальними. Реалізація всього обсягу заходів у даному аспекті не потребує початкових матеріальних витрат і така система органічно вписується в структуру ринкових відносин.

Відмінні особливості кооперативів, які використовують внутрішньогосподарські товарно-грошові відносини і в асоціації, наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Характеристика виробничих кооперативів
у сільському господарстві

Внутрішньогосподарські кооперативи	Кооперативи асоціації
1. Кооперативи є внутрішньогосподарськими підрозділами. Проводять виплати на утримання апарату управління і не мають прав юридичної особи. Розширене відтворення здійснюють на рівні господарства	1. Кооперативи є юридичною особою, мають власний рахунок у територіальному відділенні банку чи у власному банку асоціації. Виплачують податки в бюджет, самостійно формують і розподіляють дохід
2. Кооперативи є власниками чи орендують засоби виробництва. Земля передається в користування.	2. Кооперативи є власниками засобів виробництва і землі
3. Самостійно розпоряджаються тільки понадплановою продукцією та частиною госпрозрахункового доходу	3. Є власниками всієї виробленої продукції, самостійно визначають канали реалізації і ціни

Кооперативи і селянські господарства залишають за собою право вільного виходу з асоціації, чи можуть брати в ній участь на правах асоційованих членів.

Асоціація організує і проводить роботу по фінансовому плануванню, розробці і здійсненню заходів виконання фінансового

плану асоціації, кооперативів і селянських господарств, прискорення обігу коштів, своєчасному здійсненню розрахунків з підприємствами, поставщиками, підрядчиками, іншими організаціями і особами, а також виконання інших зобов'язань кооперативів і селянських господарств які входять в асоціацію.

У дисертаційній роботі визначені основні джерела надходження коштів кооперативів і селянських господарств асоціації, ними є: вступні, паєві внески; виручка від реалізації продукції та послуг; кредити банку, проценти від коштів на рахунку в банку. Розроблена система розподілу доходу, яка базується на самостійному формуванні кооперативами і селянськими господарствами фондів опоживання і нагромадження, визначені величини страхового фонду.

Успішна робота асоціації залежить від упорядкованої організаційної структури галузей та асоціації в цілому. Центральною ланкою запропонованої організаційної структури є виробничі кооперативи і селянські /фермерські/ господарства /схема I/. Робота обслуговуваних кооперативів максимально спрямована на збільшення результативності основних виробників.

У зв'язку з цим у роботі запропонована система договірних відносин між виробниками продукції /кооперативами і селянськими господарствами/ і обслуговуваними підрозділами /схема 2/. У договорах формуються основні умови, зобов'язання сторін, взаємна відповідальність. Залежно від статусу кооперативу змінюється і зміст договорів.

Обґрунтовано розміри виробничих кооперативів і селянських господарств, які визначаються особливостями розвитку кожної галузі. У буряківництві найбільш ефективні кооперативи малої чисельності /8-12 чоловік/, здатні виконувати більшу частину роботи власними силами. В асоціації успішно вирішується проблема забезпечення сільськогосподарськими машинами селянських господарств, які спеціалізуються на виробництві цукрових буряків. Виходячи з оптимального сезонного навантаження на збиральний комплекс машин - 110-120 га, для селянського господарства достатньо одного збирального комплексу. На роботах, які вимагають великої концентрації техніки, вони можуть звернутись по допомогу до обслуговуваних кооперативів.

2.9. Аналіз показує, що організаційне оформлення асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств без відповідної зміни економічного механізму господарювання неминуче приведе

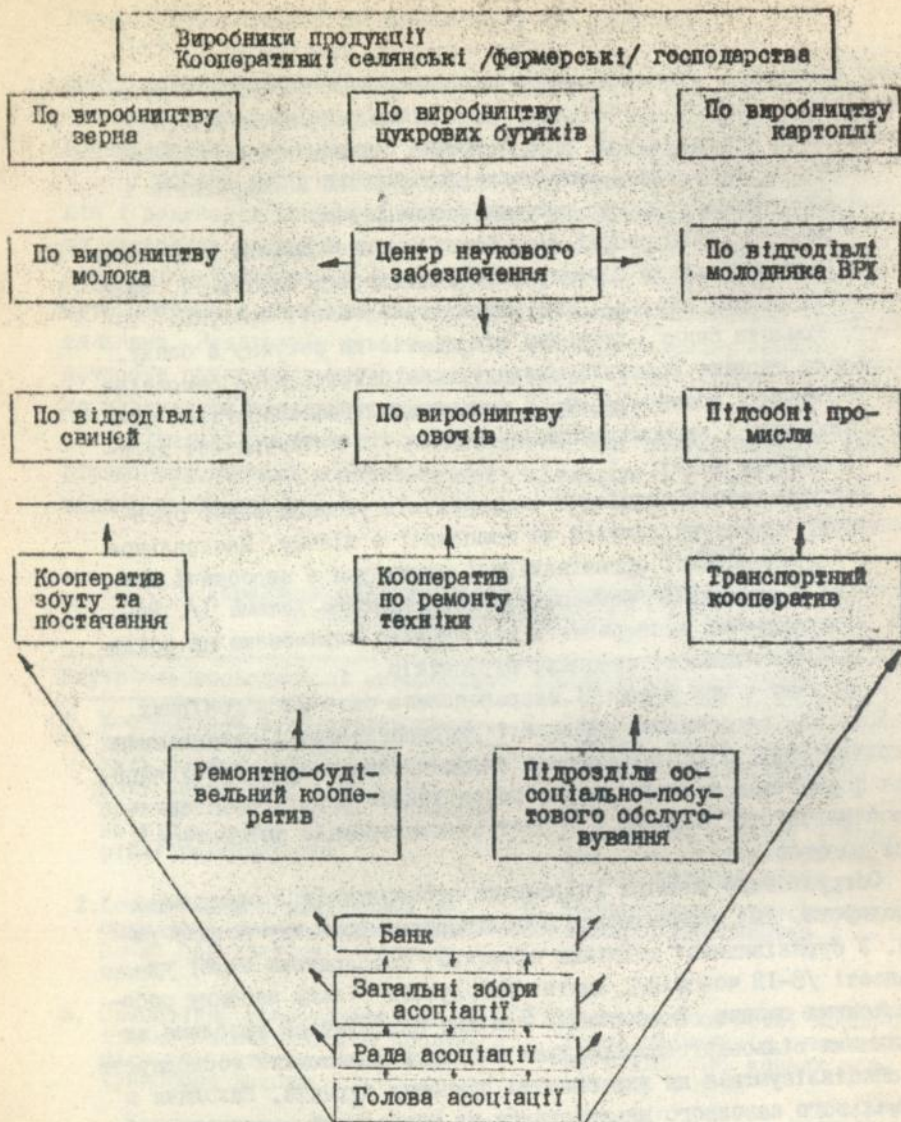

Схема I. Схема організаційної структури асоціації кооперативів і селянських /фермерських/ господарств

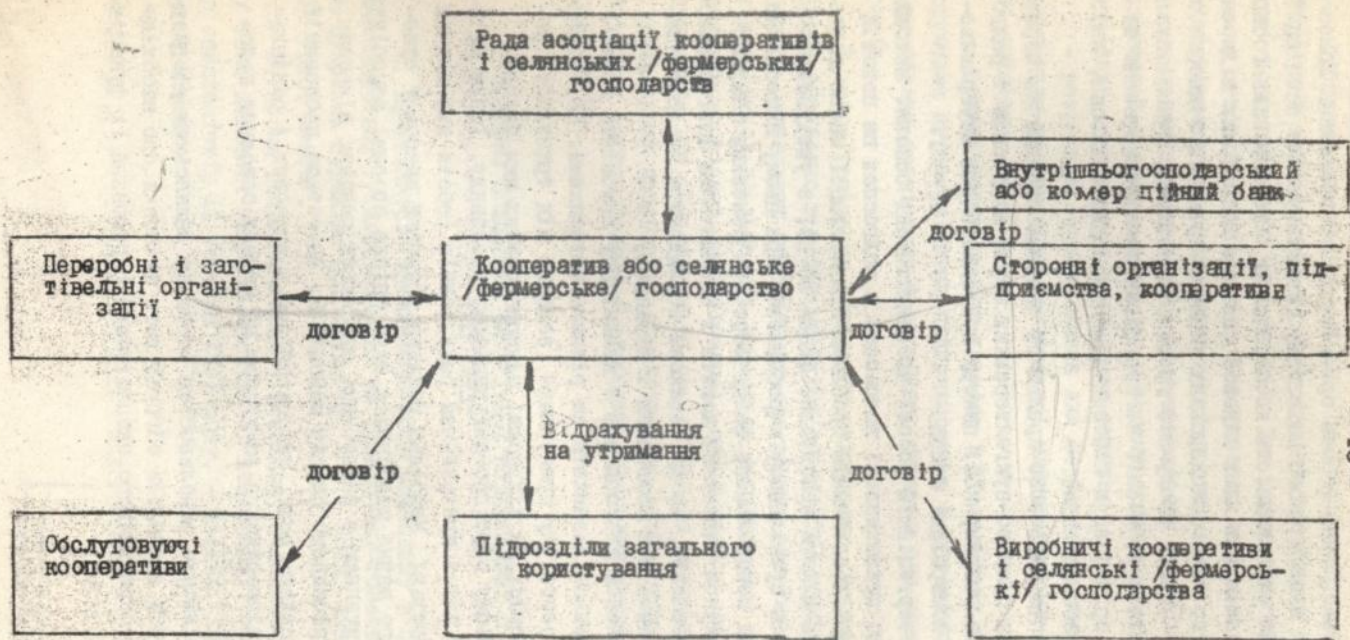

Схема 2. Схема взаємовідносин кооперативів і селянських /фермерських/ господарств асоціації

до реставрації адміністративно-командної системи управління та властивим їй традиційним формам організаційної побудови. Головними елементами економічного механізму функціонування асоціації є повна самостійність кооперативів і фермерських господарств; організація між ними дійової системи договірних відносин; поглиблення внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин на основі ринкової оцінки продукції /робіт та послуг/; функціонування усіх підрозділів асоціації на принципах самофінансування та самокупності; організація пайових і акціонерних відносин, якісно нове облікове забезпечення.

Реорганізація фінансово-кредитної системи передбачає перетворення існуючих планово-бухгалтерських служб колгоспів і радгоспів у фінансово-розрахункові центри або самостійні внутрішньогосподарські і комерційні банки.

2.10. У дисертаційній роботі проаналізовані основні методичні підходи щодо приватизації власності в колгоспах на пайовій основі. Більшість дослідників проблеми приватизації майна колгоспів, пропонують ділити неподільні фонди на паї з урахуванням трудової участі в суспільному виробництві. При цьому недоцільно виключати з суми неподільного фонду вартість основних фондів, створених за рахунок бюджетних коштів і несплачених довгострокових кредитів, вважаючи, що це часткова компенсація за нееквівалентний товарообмін між колгоспом і державою.

Трудовий внесок колгоспника в колективну власність господарства пропонується визначати за різними методиками. Це, насамперед, по сумі заробітку працівника, залежно від тривалості роботи в господарстві; по кількості відпрацьованих ним людно-днів; по середньому вартісно-натуральному показнику. Існує методика обчислення пая з врахуванням результатів роботи виробничих підрозділів /галузей/. Найбільш реально трудовий внесок у створення колгоспного майна відображає його оцінка по сумі заробітку.

Складним питанням є визначення суб"єктів пайових відносин, складання обґрунтованого списку пайовиків. Вносяться пропозиції включати до їх складу всіх, хто перебуває в трудових і соціально-економічних відносинах з колгоспом на момент освоєння пайових відносин власності.

2.11. Дослідження особливостей розвитку селянських /фермерських/ господарств дозволили обґрунтувати висновки про необхідність створення сприятливого економічного середовища їх функціо-

нування, гарантованої фінансової допомоги, тобто своєрідної політики державного протекціонізму.

Проблемою надзвичайної ваги при створенні фермерських господарств є забезпечення їх матеріально-технічними ресурсами, в першу чергу засобами механізації. Для цього необхідно:

- створити рівні умови забезпечення засобами виробництва і матеріалами для всіх типів господарств;

- організувати мережу консультаційних пунктів для надання практичної допомоги фермерам з організаційно-економічних, агро-сервісних, правових і соціальних питань;

- розробити систему машин для фермерських господарств і налагодити виробництво спеціальної малогабаритної універсальної техніки;

- організувати ремонт техніки і її технічне обслуговування існуючими агросервісними підприємствами і організаціями за оптимальними цінами розцінками і тарифами, діючими для колгоспів і радгоспів.

З метою успішного поширення селянських /фермерських/ господарств необхідно в найближчий час розробити: методику визначення розміру селянських господарств для різних зон України і напрямів їх виробничої діяльності; параметри формування і умови розвитку господарств різної спеціалізації, які б являли собою сукупність нормативів для обґрунтування раціонального ведення господарства з врахуванням природних, організаційно-економічних і соціальних факторів; типові моделі і виробничі програми розвитку селянських господарств.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНІ В НАСТУПНИХ РОБОТАХ:

1. Ефективність протизатратного механізму в бурякозійних господарствах // Агротехнічні та селекційно-генетичні дослідження цукрових буряків: Зб. наук. пр. - К.: ВНЦ, 1990. - с. 128-130 /рос. мовою/.

2. Форми господарювання у сучасному сільському господарстві // Тези доповіді науково-практичної конференції молодих учених та спеціалістів 14 березня 1991 року. - Чабани, 1991. - с. 90 /рос. мовою/.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

3. Орендні відносини в бурякосійних господарствах // Цукрові буряки. - 1991. - № 6. - с. 2-4 /рос. мовою/, у співавторстві.

4. Перспективи розвитку селянських /фермерських/ господарств // Цукрові буряки. - 1992. - № 4. - с. 2-6 /рос. мовою/, у співавторстві.

5. Соціально-економічні умови розвитку фермерських господарств в Україні // Вісник аграрної науки. - 1992. - № 8. - с. 7-9 /рос. мовою/.

6. Пайові відносини власності у колгоспах // Цукрові буряки. - 1993. - № 1. - с. /рос. мовою/, у співавторстві.

МТП "Киев" Заказ № 219 тир. 100 шт.
Печать офсетная. ул. Клиническая 25

1952

440363

AB 26.791